

DE NEDERLANDSE CAVALERIE

Om een indruk te krijgen van Josephus' eerste beroep, n.l. cavalierist bij het leger, geven we hier onder aandacht aan enkele onderdelen van de cavalerie. De voortdurende verandering van naam van een regiment is voor een onbekende met het militaire jargon wel erg verwarrend. In de vijftien jaar waarin Nederland en België in één staatsverband waren opgenomen (1815-1830), werden bij de regimenten cavalerie vrijwilligers en dienstplichtigen geplaatst die afkomstig waren uit de omgeving van de garnizoenen. Direct bij het begin van de Belgische opstand echter werden de uit de Zuidelijke provincies afkomstige dienstplichtigen en beroepspersoneel naar huis gestuurd en in oktober werden alle officieren uit die provincies eervol ontslag aangezegd. (Zij werden niet vertrouwd vanwege hun sympathie voor de Belgen). Sommigen kozen er zelfs voor om gewoonweg te deserteren zoals bijvoorbeeld generaal Joseph Daine in Maastricht. Hierdoor liep de sterkte van enige zuidelijke regimenten terug en zij werden aan andere korpsen toegevoegd.¹ Het regiment Lansiers Nr. 10, waar we Josephus in eerste instantie bij vinden, werd toegevoegd aan het Kurassiers-regiment.

Als de Maastrichtse stamvader Josephus Dielemans geboren wordt is een jaar eerder Napoleon verslagen en dat is de reden waarom in Nederland de legers op voet van vrede worden gebracht. Voor het Wapen der Cavalerie brak nu een tijdperk aan van voortdurende bezuinigingen. Maar ook later, toen Willem II in 1840 koning werd,

¹ H. Ringoir, *Afstammingen en voortzettingen der Cavalerie en Wiebrijders*. 1978. p.XI.

Lancier 10^e Regiment te paard in groote tenue. Zou stamvader Dielemans er ook zo uit gezien hebben?

moest hij toegeven aan druk van de Tweede Kamer om op het leger te bezuinigen. Ook toen was het zeer slecht gesteld met de staatsfinanciën. Door de afscheiding van België werd het in stand houden van een groot leger niet meer verantwoord geacht. In totaal moesten er in 1841 alleen al 400 officieren, 3.000 soldaten en 2.000 paarden uit de dienst

Helm van een Lancier, tchapka genoemd

ontslagen worden. Een van de eerste daden als koning Willem II was het ontslaan van zijn broer prins Frederik, de commissaris-generaal van Oorlog (tegenwoordig minister van defensie genoemd). Hij stelde hem verantwoordelijk voor de verwaarlozing van ons land tegen een aanval vanuit het oosten. Hij verweet zijn broer gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel en militair inzicht. (Dit staat in schril contrast met de mening van hun vader, koning Willem I, die juist prins Frederik prees voor zijn talenten van organisatorische en militaire aard bij de vorming van een leger speciaal ten tijde van de Belgisch opstand).

LANSIERS No. 10

In 1816 werd het Regiment Lansiers no. 10 opgericht als een van de tien regimenten Nederlandse Cavalerie. Met het oprichten van dit regiment deed de lans, die sinds 1597 uit de bewapening was verdwenen, opnieuw zijn intrede. Napoleon had gezien hoe Poolse Lansiers succesvol waren en hij had daarom de lans weer ingevoerd. Niet alleen de lans, ook het Poolse hoofddeksel, de tchapka werd bij het Regiment Lanciers Nr. 10 in gebruik genomen. Wel heel grappig is te lezen dat in 1819 de restanten van de groene lakense stof, bestemd voor de uniformen van de Lichte Dragonders, gebruikt werden voor de aanmaak van de uniformen voor het regiment Lansiers No. 10.

Het is niet onaannemelijk dat Josephus tijdens zijn eerste dienstjaren uitgerust is geweest met een lans.

Lansier met lans

DRAGONDEERS

Ook in 1816 kwam nog een andere wijziging tot stand. De Afdeling Kurassiers Nr. 1 kwam voort uit het Regiment Dragonders Nr. 1. De naamgeving van regimenten veranderde in die jaren regelmatig want in 1841 komt de naam (zwarte) Dragonders voor dit regiment weer terug. Het veranderen van “Kurassiers” in “zwarte Dragonders”, doet vermoeden dat koning Willem II er naar streefde meer tot eenheids-cavalerie te komen. De Afdeling of Regiment Kurassiers Nr. 3 werd 1^e Regiment Zwarte Dragonders. Overigens verviel in 1843 het onderscheid tussen lichte en zwarte dragonders.

Dragonders hielden van een stevige dronk en daarom was er een legerorder die dragonders het verkopen of verruilen van hun brood voor jenever verbood. Over hun uiterlijk werd voorgeschreven: *In vreedstijd zullen allelijk de knevels der onderofficieren en manschappen blijven staan op de bovenlip ter breedte van de mond en niet wijder. De bakkebaard mag men niet dan een goede vingerbreed laten staan. Bij Buitengewone parades moeten ook die manschappen, die nog geen baard hebben, voor het oogenblik valse knevels dragen.*

Dat het dragen van een knevel door een militair belangrijk gevonden werd blijkt ook uit het feit dat een burger, die het waagde een knevel te dragen, door een militair direct werd uitgedaagd voor een duel. Dat gebeurde dan in Maastricht aan het einde van de St. Antoniusstraat waar het vechten met de sabel tussen militairen onderling of een militair met een burger bijna dagelijks plaats had.

Uit die tijd stamt ook een liedje::

*In Den Bosch ligt een dragonder,
Een dragonder met z'n meid,
En die meid kreeg op haar .... enz.*

Met betrekking tot de legerplaatsen valt het op dat staf en eskadrons telkens na een paar jaar weer verhuizen naar een nieuwe standplaats. Omdat van Josephus officieel niets bekend is bij welk eskadron Kurassiers hij ingedeeld was, is het moeilijk definitief vast te stellen bij welk onderdeel hij heeft gediend en in welke legerplaatsen hij verbleef. Gelet op de geboorteplaatsen van zijn kinderen, Maria in 1840 en Gerardus in 1841 in Leiden, Hermanus in 1843 in Den Haag en de volgende kinderen in Maastricht klopt dat wel met het volgende officiële lijstje van legerplaatsen van de Dragonders:

1841 Leiden	Staf	1 ^e eskadron
1842 's Gravenhage	idem	idem
1845 Maastricht	idem	idem
1848 Maastricht	idem	idem

Uit dit overzicht van legerplaatsen zouden wij dus kunnen opmaken dat Josephus ingedeeld is geweest bij het eerste eskadron dragonders.

STAMVADER DIELEMANS WORDT MILITAIR

Op 8 januari 1832, Josephus is dan ruim 17 jaar oud,

gaat hij vrijwillig in militaire dienst. (Een jaar eerder was de 10-daagse veldtocht) Kan hij niet opschieten met zijn oom? Of heeft laatstgenoemde geen emplooi voor hem in de herberg? Het is natuurlijk wel erg druk in huis. Zijn oom Pieter heeft op dat moment inmiddels zelf ook al drie kinderen en zijn oudste zus Cornelia zorgt nog voor zijn broers en zussen. De jongste is dan pas 12 jaar. Het is ook de tijd van de Belgische opstand. En grootmoeder Dielemans – Havermans die misschien nog wel eens een oogje in het zeil hield op de weeskinderen, was ook overleden.

Josephus wordt dan “geëngageerd” zoals dat heette bij het regiment Lanciers Nr. 10 voor de tijd van vier jaar.² Hij moet voor de tijd waarin hij leefde vrij groot geweest zijn: ... *Bij zijne aankomst bij het korps, lang 1 ellen, 8 palmen, 2 duimen en 0 strepen* ... Dat is omgerekend ongeveer 1 meter 82, voor die jaren bijzonder groot. In het “signalement” is verder over hem nog te lezen:

*Aangezigt rond;
voorhoofd smal;
oogen bruin;
neus breed en dik;
wenkbrauwen idem;
mond klein;
kin rond;
haar bruin;*

Kurassier Regiment No. 1

² Stamboeken van Onderofficieren en minderen van de Landmacht in Nederland 1813-1924, toegang 2.13.09. Inventaris nr. 463. Stamboekinschrijving volgnr. 4130. Zie 17.Bijlage inschrijving stamvader als militair.

Links

Maastricht is tot ca. 1870 altijd een garnizoensstad geweest en het is niet moeilijk voor te stellen dat het er wemelde van de veelkleurige uniformen. Deze officieren vertonen zich hier op het Vrijthof. Het moet ongetwijfeld een prachtig gezicht geweest zijn met al die verschillende uniformen als er bijvoorbeeld parades werden afgenomen.

Rechts

Binnenkomst van het 2^e regiment dragonders in een stad. In de eerste jaren van de veldtocht tijdens de Belgische opstand was veel kritiek op de uitrusting. In het vochtige klimaat had men veel last van roestvorming van de ijzeren kurassen. De zware, stijve laarzen beschermden de ruiter wel als hij te paard gezeten was, maar te voet kon hij zich nauwelijks bewegen.

Het meest voor de hand liggende is dat hij in eerste instantie gelegerd was in Tilburg of Breda.³ Hij kreeg f 13,00 handgeld, vroeger ook loop- of aanritsgeld genoemd. Dat was een bedrag dat een militair kreeg om in afwachting van zijn definitieve opkomst enige uitgaven te bekostigen. Een militair kreeg verder nog onderdak, kleding en voeding van het leger.

In 1833 en '34 zien wij Josephus bij het mobiele leger. Ook hier weer zonder bekendheid in welke kampementen hij gelegerd is geweest. Veel legeronderdelen lagen tot het eindverdrag met België in 1839 in kampementen in Noord-Brabant, maar bijvoorbeeld ook in de citadel van Antwerpen. Militairen kregen voor hun deelname aan deze veldtochten het zgn. "IJzeren Kuis" of "Hasselt Kruis", gemaakt van de buit gemaakte kanonnen in Hasselt. In de staat van dienst van Josephus wordt een dergelijke onderscheiding niet vermeld, waarschijnlijk omdat hij niet vanaf de eerste dag van de opstand in het leger was.

7 April 1836 is zijn dienstverband afgelopen. Kennelijk bevalt hem het soldatenleven en de omgang met paarden (of is er thuis in de herberg nog steeds geen emplooi voor hem?), want aan het einde van het zelfde jaar, op 14 december 1836 is hij ... *vrijwillige geëngageerd als Kurassier bij de afdeling Kurassiers No. 1 voor den tijd van zes jaren zonder handgeld* .... Geen handgeld omdat hij waarschijnlijk toch al in dienst was.

Kurassiers waren zwaar bewapende cavalerie-soldaten te paard die een borstharnas droegen dat kuras heette. Daar komt dan ook de naam kurassier vandaan. Op het slagveld waren Kurassiers de zwaarste eenheid. Twee jaar later, op 24 maart 1838

Kurassier 2e Regiment in groote tenue.

wordt Josephus bevorderd tot korporaal.

HET NEDERLANDSE LEGER NA 1839

Nadat de Belgische kwestie in 1839 definitief was opgelost, kon Nederland zich richten op de aanpak van de binnenlandse problemen. Er was sprake van stagnatie in de economische en sociale ontwikkeling. Helaas zal ook stamvader Dielemans dit aan den lijve gaan ondervinden. De industrialisering, die

³ A. Rens *Huzaren van Boreel, 1813-2003*, p.140.

elders in Europa een hoge vlucht nam, kwam in Nederland met uitzondering van Maastricht maar moeizaam op gang. Het politieke bestel ontwikkelde zich na 1848 langzaam in de richting van een parlementaire democratie en een constitutionele monarchie.

Voor het leger was de negentiende eeuw geen glorieperiode. Aanvankelijk speelde het nieuwe, nationale leger een hoofdrol. Het kwam in actie bij Quatre Bras en Waterloo tegen Napoleon en voerde een veldtocht tegen de opstandige Belgen. Maar na afloop van de strijd met België werden forse bezuinigingen doorgevoerd. Waren er in 1830 nog acht regimenten cavalerie, in 1849 was hun aantal gereduceerd tot vijf. De landmacht, een mengvorm van een beroeps- en dienstplichtigenleger, werd gereduceerd tot een magere 20.000 man in 1850. Op de bewapening, het materieel en de uitrusting en verzorging van de militairen werd flink bezuinigd. De kwaliteit van het personeel liet veel te wensen over.

1848 REVOLUTIE IN EUROPA

In Frankrijk valt de monarchie. Italië komt in opstand tegen Oostenrijk. Californië en Texas komen in handen van de V.S.. Opstanden in Europa worden onderdrukt of sterven uit. In Frankrijk wordt Louis Napoleon Bonaparte tot president gekozen. In Oostenrijk wordt Ferdinand, de keizer, gedwongen af te treden ten gunste van zijn zoon Franz Joseph.

Uit angst voor revolutie accepteert koning

Willem II de liberale voorstellen met betrekking tot de grondwet. Op 3 november wordt een nieuwe grondwet aangenomen die uitgewerkt was door de herzieningscommissie onder leiding van Thorbecke. De ministers moeten verantwoording afleggen aan het parlement en de koning wordt onschendbaar. De Tweede Kamer, Provinciale Staten en de Gemeenteraden worden direct gekozen volgens het censuskiesrecht. In België wordt de census voor het kiesrecht verlaagd en het dagbladzegel wordt afgeschaft. Ongeregelde Franse troepen vallen België binnen om er een republiek te stichten. Deze worden echter al snel ontwapend. Het revolutiejaar van Europa zorgt in België voor weinig problemen.

EINDE MILITAIRE CARRIÈRE VAN STAMVADER DIELEMANS

Over de militaire carrière van stamvader Dielemans is weinig meer te zeggen. Op 31 december 1848 wordt Josephus uit militaire dienst ontslagen. Heeft hij een goede staat van dienst achter de rug? Uit de beschikbare documenten is het niet op te maken. Wel staat er nog vermeld: ... *Op den 31 december 1848 de bronzen medaille ontvangen zonder gratificatie* ... Hij is dan korporaal bij het eerste regiment dragonders en heeft er zestien jaar trouwe dienst op zitten. Het meest waarschijnlijke is dat hij op dat moment diende in het 4^e eskadron van het 1^e regiment Dragonders. Het is namelijk het enige eskadron dat in 1848 bij zijn vertrek uit militaire dienst in Maastricht is gelegerd.